

BALÁZS KOMORÓCZY
MAREK VLACH

PŘÍBĚHY CIVILIZACE A BARBARSTVÍ

POD NADVLÁDOU ŘÍMA

Mgr. Balázs Komoróczy, Ph.D. (nar. 1970)

Absolvent oborů klasická archeologie a historie FF UK a postgraduálního studia archeologie na FF Eötvös Lóránd Univerzity v Budapešti. Od roku 1995 je výzkumným pracovníkem Archeologického ústavu Akademie věd ČR Brno, v. v. i., kde v současné době vede Středisko pro výzkum doby římské a doby stěhování národů. Specializuje se na archeologii římských provincií a Germánů doby římské ve středním Podunají. Dlouhodobě vede archeologické výzkumy římských vojenských objektů na našem území včetně Hradiska u Mušova a provádí záchranné archeologické výzkumy ohrožených lokalit na jižní Moravě. Jako pedagog působí v Ústavu archeologie a muzeologie FF Masarykovy univerzity v Brně. Kromě odborných studií je také autorem řady popularizačních projektů a výstav s tematikou vztahů starověkého Říma a našeho území.

Mgr. Marek Vlach, Ph.D. (nar. 1983)

Absolvent oboru archeologie FF MU a postgraduálního studia archeologie na Archeologickém ústavu SAV v Nitře. Od roku 2009 je výzkumným pracovníkem Archeologického ústavu Akademie věd ČR, Brno, v. v. i., kde se v rámci Střediska pro výzkum doby římské a doby stěhování národů specializuje na dobu římskou a vývoj společenských struktur barbarských kmenů. Kromě témat římsko-barbarských konfrontací v archeologických nálezích se zabývá problematikou aplikace přírodovědných a digitálních metod v archeologii. Podílí se na systematických výzkumech na Hradisku u Mušova a dalších vojenských objektů římské armády, jakož i na dalších vědeckých a popularizačních aktivitách pracoviště.

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21

Spíčkový výzkum ve veřejném zájmu

Akademie věd
České republiky

© Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Brno 2018

ISBN 978-80-7524-014-9

PŘÍBĚHY CIVILIZACE A BARBARSTVÍ
-
POD NADVLÁDOU ŘÍMA

BALÁZS KOMORÓCZY - MAREK VLACH

Věnováno
Agátě, Ivě, Viktorovi
Lucii, Valerii

Příběhy civilizace a barbarství – Pod nadvládou Říma
Balázs Komoróczy, Marek Vlach

Tato kniha vznikla v rámci projektu *Střety mezi barbarstvím a civilizací ve středním Podunají v době římské*, realizovaného v programu *Strategie AV21 – Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací*.

Knihou reflektuje dílčí analýzy a poznatky, které byly získávány realizací vědeckých projektů autorů, k nimž patří:

Grantový projekt Grantové agentury ČR *Kořeny a proměny germánské společnosti střední a mladší doby římské ve světle výpovědi žárového pohřebiště Modřice-Sádka* (č. projektu GA15-20700S)

Grantový projekt Programu interní podpory projektů mezinárodní spolupráce AV ČR *Krátkodobé tábory římské armády na Moravě a v Dolním Rakousku: multidisciplinární výzkum – standardní metodika – nová historická interpretace* (č. projektu M300011201).

Vydal Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Brno 2018

© Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2018
ISBN 978-80-7524-014-9

OBSAH

PŘEDMLUVA	7
I. VZESTUP A PÁD STAROVĚKÉHO ŘÍMA	11
SKROMNÉ POČÁTKY	13
RANÁ REPUBLIKA	19
CESTA K ŘÍMSKÉ ŘÍŠI	23
OD <i>RES PUBLICA</i> K PRINCIPÁTU	27
AUTORITÁŘSKÁ VLÁDA V REPUBLIKÁNSKÉM HÁVU	33
<i>DOMINUS NOSTER</i>	41
ŘÍMŠTÍ CÍSAŘOVÉ	49
II. POD NADVLÁDOU ŘÍMA	55
SPRÁVA PROVINCIÍ	57
PROVINCIE ZA PRINCIPÁTU	65
POROBENÍ	93
ŘÍMSKÁ ARMÁDA	105
LEGIE	119
STRATEGIE OBRANY HRANIC	131
TÁBORY, KASÁRNA	141
<i>PANIS MILITARIS</i>	151
VOJENSKÁ KARIÉRA	157
ROMANIZACE, INTEGRACE	165
MĚSTA A JEJICH OBYVATELÉ	169
PODOBA VENKOVA	183
CESTY	191
EKONOMICKÉ POMĚRY	195
PROJEVY DUCHOVNÍ TRANSFORMACE	201
POPULACE, SPOLEČENSKÉ STRUKTURY A JEJICH PROMĚNY	209
III. ŘÍMSKÉ VOJSKO NA NAŠEM ÚZEMÍ	223
MARKOMANSKÉ VÁLKY	225
HRADSKO U MUŠOVA	231
KRÁTKODOBÉ TÁBORY	257
HISTORICKÉ VÝPOVĚDI	265
EPILOG	269
SEZNAM VYOBRAZENÍ	278
VÝBĚR Z LITERATURY	286

Gnothi sauton – poznej sám sebe.

Sentence z delfské věštírny, která měla Římanům připomínat pomíjivost člověka a zároveň je motivovat k smysluplnému prožití vlastního života. Mozaika z 3. století n. l. z pohřebiště podél Via Appia v Římě

PŘEDMLUVA

Strategie AV21 je programem Akademie věd ČR, poskytujícím prostor pro propojení dlouhodobého základního vědeckého výzkumu s aktuálními otázkami a výzvami, jimž čelí naše současná společnost. Historické vědní disciplíny se v rámci Strategie AV21 mimo jiné uplatňují v programu Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací. Význam programu shrnul jeho koordinátor profesor Petr Sommer slovy: „*Studium státu jako formy organizace lidské společnosti přinese argumenty ke společenskému diskurzu o současné roli státu a o jeho historických kořenech.*“

Autoři této knihy si ve shodě s většinovým názorem odborníků uvědomují, že samotná historická témata nemohou přinášet odpovědi na otázky dnešní společnosti, ani přímé návody pro řešení problémů současného světa. Jejich znalost je přesto pro smysluplné utváření dneška neopomenutelná. Interakce různých kultur a civilizací, modely uspořádání nadregionálních a nadnárodních svazků, účinné politiky vůči vlastnímu obyvatelstvu i sousedům, možnosti efektivní obrany vnějších hranic malých i rozsáhlých územních celků. To vše jsou témata, která jsou dnes hojně přítomna v aktuálním společenském diskurzu nejen v České republice, ale také v různé míře v celé Evropě. Zároveň jsou to otázky, jimž se vědy zabývající se poznáním éry starověké Římské říše a jejich sousedů intenzivně věnují.

Čím více se někdo ponořuje do studia všech možných aspektů římského světa, tím více poznává, že je v nich obsažena celá škála historických a archeologických výpovědí, které mohou čtenáře mimo jiné obohatit pro chápání naší současnosti. Proto se autoři rozhodli, že sestaví vlastní výběr tematických okruhů, které předmětnou etapu názorně charakterizují. Zároveň mohou být inspirativní ke srovnávání s některými jevy známými ze současnosti či z jiných historických kontextů. Postupně, v na sebe navazujících dílech tak chtějí představit hlavní rysy Římské říše, barbarských populací vně jejích hranic a jejich vícesměrných interakcí.

Knih, kterou čtenář nyní drží v rukou, je věnována římskému impériu, po dlouhá staletí hegemonovi starověkého světa. Jejím záměrem není zevrubné pojednání o všech aspektech Římské říše, to by ani v rozsahu jedné knihy nebylo možné. Snahou autorů bylo syntetizující formou načrtnout její hlavní rysy, aniž by rezignovali na faktografické shrnutí a na představení základní terminologie. Pojednávané okruhy byly vybírány subjektivně, se záměrem poskytnout čtenářům orientační přehled o tématech, která i v současné diskusi o roli a podobě státu hrají důležitou roli (např. systém vlády a státní správy, obrana a vojenství, společenské integrace a polarizace). V závěru je pak představen jeden dílčí úsek římských dějin, v němž se pod nadvládou Říma krátkodobě ocitla i část území dnešní České republiky. Z důvodu udržení rozumného rozsahu knihy musela některá témata včetně materiální kultury římského světa ustoupit do pozadí. O pestrém světě barbarských kmenů a jejich střetech s římskou civilizací, které je zčásti třeba čtenářům přiblížit odlišným jazykem archeologických pramenů, bude pojednáno v dalších dílech *Příběhů civilizace a barbarství*.

Věříme, že obsah knihy dokáže vzbudit zájem o tuto mimořádnou etapu ve vývoji evropské civilizace. Snad také nabídne čtenářům impuls pro hlubší studium dílčích tematických okruhů. Domníváme se, že v dějinách Římské říše lze identifikovat četné rysy, které mohou dnešní společnosti posloužit jako náměty k přemýšlení, a také jí mohou dodat užitečné argumenty při vlastním strážlivém a erudovaně kritickém pohledu na naši současnost.

Příběhy civilizace a barbarství – Pod nadvládou Říma
Balázs Komoróczy, Marek Vlach

Texty: Balázs Komoróczy, Marek Vlach

Koncepce knihy: Balázs Komoróczy

Redakce: Pavla Růžičková, Balázs Komoróczy

Grafické práce: Balázs Komoróczy, Pavla Růžičková, Marek Vlach, Michaela Zelíková

Layout, sazba: Pavla Růžičková

Jazykové korektury: Miroslav Lukáš, Kateřina Štěpančíková

Tisk a vazba: Azu design s. r. o., Bayerova 806/40, 602 00 Brno

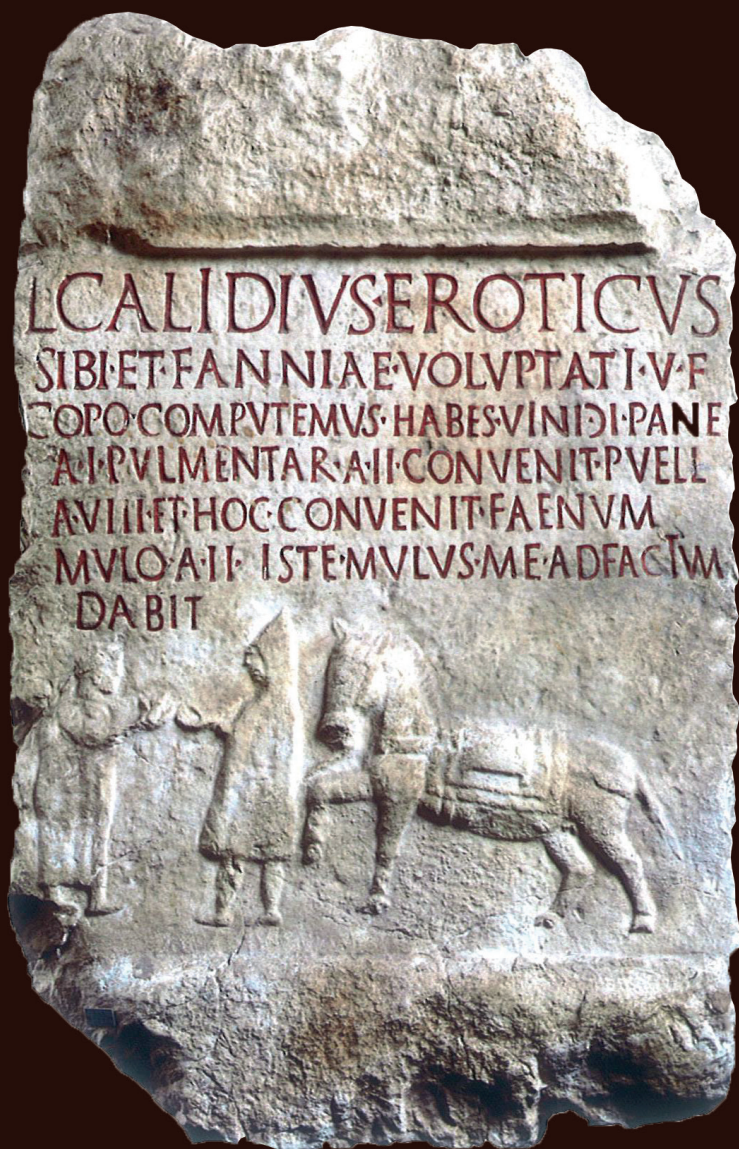
Vydal Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

v rámci programu Strategie AV 21 - Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací

Brno 2018

1. vydání

ISBN 978-80-7524-014-9

- Hostinský, dej mi účet!
- Máme tu láhev vína a chleba – 1 as. Jídlo – 2 asy.
- Dobře.
- Děvče – 8 asů.
- To také sedí.
- Seno pro mezka – 2 asy
- To je hrozné, ta prokletá mula mě přivede na mizinu!

Humor Římanů „až za hrob“. Vtip je vytesán na náhrobku provozovatele hostince L. Calidia Erotica a jeho ženy z Aesernie (dnešní Iserina v Itálii).

Krásný je výrok Platónův: „A chce-li kdo rozjímat o lidech, ať pozoruje, jako by sblížil odněkud shůry, také jejich pozemské poměry: jejich zástupy, válečné výpravy, zemědělství, sňatky, rozvody, zrod i úmrtí, ruch na soudech, zpusťované kraje, pestrá směs barbarských národů, slavnosti, nářky o pobřbech, tržiště – žmět všech možných protiv, sladěných v celek.“ Bedlivě pozoruj minulost, ony nespočetné proměny vládnoucích mocí, a dokážeš předvídat i budoucnost. Bude totiž naveskrz téhož řádu a nebude se moc uchýlit od rytmu přítomného dění.

Tato slova napsal „filozof na trůně“ Marcus Aurelius. Jediný císař slavné Římské říše, který kdy snad stanul na území dnešní České republiky. Naše země se trvalou součástí tohoto mimořádného státního útvaru nikdy nestala, přesto je v civilizaci a kultuře dnešních obyvatel mnohem více univerzálního dědictví po Římanech, než si uvědomujeme. Téměř každý z nás o Římanech ví, ale opravdu je i známe? Odpověď na tuto otázku musí najít každý sám, snad mu v tom pomůže i tato kniha. Shrnutí základních historických faktů a vývojových tendencí vybraných aspektů starověkého římského státu a jeho společnosti, které v ní podávají odborní pracovníci Archeologického ústavu Akademie věd ČR, Brno, pro někoho může být studijním materiálem, jinému možná pomůže pochopit i některé obecné zákonitosti lidských dějin, které nás obklopují a naše osudy ovlivňují i v dnešní době. Předvídat budoucnost zřejmě ani po přečtení této knihy nebude možné, může však čtenáři pomoci v lepším chápání naší minulosti i současnosti.

